

SAZU, vendar kaj otipljivejšega glede začetkov minoritskega samostana ni bilo najti. — 11. Npr. M. Zadnikar, Romanska arhitektura na Slovenskem, Ljubljana 1959. — Isti, Romanika v Sloveniji, Ljubljana 1982. V Krajevnem leksikonu Slovenije III, Ljubljana 1976 najdemo na str. 69 podatek, da je bila minoritska cerkev prvotno romanska. Žal je tudi ta podatek nedokumentiran. Tako je tudi dvomljivo, kaj naj bi pomenilo, da so cerkvi 1808 »vrnili romansko obliko.« Prim. tudi J. Curk Celje — urbanistično-gradbeni zgodovinski oris, v: Cehski zbornik 1963 str. 5—44, zlasti str. 15. — 12. Rokopisna zbirka prepisov mestnih privilegijev v graškem deželnem arhivu, prepis Boža Otorepca, fol. 225 (po foliaciji originala), Archiducis Caroli Confirmationes privilegiorum für Innerösterr. I, 1564—1568. — 13. V. Melik, Mesto (civitas) na Slovenskem, Zgodovinski časopis 26/1972, str. 299—316. — 14. Orožen, Zgod. Celja (okt v op. 3), str. 266. — Prim. V. Habjan, Knežja prestolnica Celje — sredi XV. stoletja, Kronika 15/1967, str. 95—102. — Za špital in palisade prim. Curk, Celje (kot v op. 11), str. 14., 17. — 15. Npr. Orožen, Zgod. Celja (kot v op. 3), str. 267. Tu je govora o tem, da je Fri-

derik »trgu podelil mestne pravice« z listino iz 1451 in podobno se izražajo tudi drugi avtorji. — 16. Rokopisna zbirka kot v op. 12, fol. 218'. — 17. Ista zbirka kot v op. 16, fol. 220'. — 18. Dokončano še 1458 ni bilo, kar je razvidno iz listine cesarja Friderika iz tega leta (rokopisna zbirka kot v op. 12, fol. 224'). Gradbena tlaka meščanov naj bi veljala za obzidje do njegove dovršitve (vntz die gantz volbracht würdet). — 19. Izpiske iz celjske fevdne knjige mi je iz prijaznosti dal na razpolago prof. Otorepec (Celj. fevd. knjiga, fol. 121'—122; Arhiv SR Slovenije, prej v Haus-, Hof-u. Staatsarch. MS B 313). — 20. Rokopisna zbirka kot v op. 12, fol. 222', 223. — 21. Ibid., fol. 223. — 22. Ibid., passim. — 23. Orožen, Zgod. Celja (kot v op. 3), str. 349—350. — 24. Ibid., str. 268. — 25. Ignac Orožen (kot v op. 9), str. 31 navaja za mestno faro 1545 samo 350 obhajancev, vendar je podatek iz reformacijske dobe in o številu prebivalcev ničesar ne pove. — 26. M. Dolenc, Kazenska pravda zoper Veroniko Deseniško, Ljubljana 1930. — 27. F. Krones R. v. Marchland, Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli, Graz 1883, II, str. 79—80.

LOVRENC NA POHORJU IN NJEGOVA OKOLICA

JOŽE CURK

Naselbina se je razvila na položnem grebenu, spuščajočem se od Koglerjevega vrha proti Kurji vasi, kjer se stekata Radoljna in Slepniča, ki ga oblivata z vzhodne in severne strani, medtem ko ga z zahodne Bednikov graben, ki se pri Grabenvirtu zliva v Slepničo. Lega kraja prometno ni bila nikoli zanimiva, saj se ga je cesta Maribor-Dravograd izogibala že od začetka 13. stoletja s traso Selnica—Fala—Jodl—Puščava—Kurja vas—Lehen—Podvelka—Brezno, od konca 13. stoletja dalje pa z obdravsko traso Selnica—Ožbalt—Brezno. Promet s pohorskim zaledjem po poti vzdolž Radoljne pa ni nikoli presegel lokalnega pomena, čeprav je služil tudi za prečkanje Pohorja v smeri Vitanja in Konjic. Vzroke, da se je naselbina razvila prav tu, gre iskati predvsem v dveh smereh: ugodnosti terena, ki ga v Kurji vasi ni, in v nastanku samostanske postojanke s kapelo že kmalu po letu 1091. Kljub izostanku arheoloških najdb namreč patrocinij govori za možnost starejše naselitvene tradicije, ki je pripomogla k lokacijski odločitvi šentpavelskih benediktincev. Samostanska izposta-

va gotovo ni preživela nastanka župnije leta 1214, saj se je moralo upravno središče samostanskih posesti že takrat ali le malo pozneje prenesti na Falo, v Lovrencu pa je ostal le samostanski dvor s pristavo. Tako je postal glavni dejavnik v Lovrencu njegov župnik, kateremu so morali tržani celo tlačaniti. Naselbina se je razvila pod župnijskim ozemljem Vidmom in po letu 1222 dobila omejene tržne pravice (tedenski sejem ob ponedeljkih). Trg, ki ni bil nikoli utrjen, se je v teknu 14. stoletja toliko razvil, da je dal v njem bogati Klavž Rotenberger leta 1381 postaviti Križevo kapelo, opat pa v naslednjem stoletju obnoviti dvor s kaščo kot sedež lovrenškega urada, zanimivega predvsem zaradi lesarstva in vinarstva. Leta 1482 je trg štel okoli 40 družin, od tega polovico obrtniških, leta 1542 pa 43. Leta 1517 je trg dobil svojega sodnika in povečal svoj pomerij na ves svet med Slepničo, Radoljno in Bednikovim grabnom, vendar pa je moral še vedno tlačaniti Fali in župniku. Leta 1524 je bil opatijski dvor potreben popravila. Zaradi vojn z bamberškim škofom 1406—1407,

Celjani 1438—1443 in Turki 1476—1489 je trg mnogo trpel, saj je opustelo nad tretjino okoliških kmetij. Stanje se je popravilo šele v naslednjem stoletju zaradi razvoja živinoreje in lesarstva, čeprav je bilo gospodstvo med leti 1555 in 1618 večinoma pod tujimi zastavniki. K dvigu kraja je mnogo pripomogla tudi bližnja, leta 1627 zgrajena romarska postojanka pri DM v Puščavi. Čeprav je trg leta 1720 in 1772 pogorel, je vendar njegovo razvito obrtništvo doseglo, da je stopil v 19. stoletje z nad sto hišami. Katastrska karta iz 1825 nam kaže kraj kot izrazito obcestno naselbino, sestavljeno iz Gornjega in Spodnjega trga, ki še ni segla v dolino Radoljne niti proti Bednikovemu grabnu. Leta 1820 je trg štel 116 hiš in 852 prebivalcev, leta 1870 141 hiš in 1093 prebivalcev, leta 1910 141 hiš in 1278 prebivalcev in leta 1931 174 hiš s 1164 prebivalci, pri čemer je naseljenost hiš naraščala s 7.3 na 7.7 in 9, po prvi svetovni vojni pa padla na 6.6. Trg je spadal do leta 1782 pod šentpavelski samostan in do leta 1848 pod falko gospoščino, kateri je bil ves čas služen. Sredi stoletja je z novim ustavnim redom dobil svojo lastno krajevno oziroma občinsko upravo. Po zaslugu industrije, obrti in trgovine je doživel živahen razvoj. Pri tem je igrala važno vlogo modernizacija ceste od Puščave do Rute, kjer je okoli leta 1810 začel obratovati brod, ter povezava te ceste z železniško postajo v Ruti s postavitvijo kamnitega mostu preko Radoljne, leta 1863. Že v 1. polovici 19. stoletja so v trški okolici delovale steklarna, dva majhna rudnika, dve kovačnici in fužina z visoko pečjo in topilnico, last baronov Hackelberga in Rasta med leti 1812 in 1850. Trg je premogel trivialko in ubožnico, močno razvito splavarstvo in pristanišče v Ruti ter dva velika letna živinska sejma. V 2. polovici 19. stol. je splavarstvo zaradi železnice precej zgubilo na veljavi, zato pa so se razvile druge dejavnosti: velik kamnolom, več žag, mlin, usnjarna in kovačnica kos in srpop. Obnovljen je bil dravski brod v Ruti in modernizirana cesta čez Jodl v Ruše in Maribor. Po prvi svetovni vojni so se iz obrtnih obratov ob Radoljni polagoma razvili industrijski: tovarna kos in srpop, tovarna lesne embalaže in usnjarna, ki so po drugi vojni prerastli v pomembna železarska in lesarska podjetja, ki dajejo kraju veljavno gospodarskega in upravnega središča severnega dela Pohorja. K prometnemu in turističnemu pomenu kraja je mnogo pripomogel leta 1971 zgrajeni novi most čez Dravo v Ruti, ki je povezel Lovrenc z dravsko magistralo Maribor-Dravograd in ga s tem rešil sicer stare, vendar slabe zvezе čez Jodl in Ruše.

Naselbina je izoblikovala cestno tržišče s Spodnjim in Gornjim trgom, ki je s svojo parcelacijo omogočilo njeno deloma sklenjeno zazidavo. Ker je do konca 18. stoletja prevladovalo lesno stavbarstvo, je sedanji hišni fond pretežno iz 19. stoletja, čeprav je med njim tudi nekaj pozobaročnih stavb. Sestavlja ga večinoma pritlične hiše, katerih glavno vrednost predstavljajo kamnoseško obdelani portali in le deloma tudi drugi arhitektonski detajli, zlasti fasade. Hišni fond je sorazmerno skromen, vendar ambientalno uglašen ter z izjemo nekaterih sodobnih poslopij miljejsko in višinsko domišljen. Ker se zemljišče, na katerem trg stoji, polagoma spušča proti Kurji vasi, je enakomerno stopnjevanje naselbine njena glavna urbana vrednota, ki jo bo treba ohraniti nepokvarjeno in celovito ter na ta način kraju zagotoviti njegovo turistično zanimivo podobo. Med stavbnim fondom se odlikujejo zlasti vse tri cerkve, Križeva na meji med Gornjim in Spodnjim trgom, Radegundina v obrtni četrtri ob Radoljni in župna v nekoliko odmaknjeni in vzvišeni legi nad južnim koncem trga.

Od naštetih sakralnih objektov je gotovo najzanimivejša župna cerkev sv. Lovrenca ki je s svojim patrocinijem dala kraju ime, kar dokazuje, da je starejša od njega. Ker je ležala sredi župnijskega ozemlja, ni nikoli motila naselbine pri njenem urbanem in gradbenem razvoju. Prvotna cerkev iz 1. polovice 12. stol. je bila gotovo romanska, druga iz 1. polovice 15. stol. je bila gotska, sedanja pa je iz leta 1766 in baročna, razen zvonika, ki je še pozognotski. Pravilno orientirano stavbo sestavljajo pravokotna ladja z obojestranskima pravokotnima kapelama in zvonikom v severozahodnem ogalu, nekoliko ožji, ovalno zaključen prezbiterij in nadstropna zakristija. Stavbno zunanjščino poživljajo plitvi ogalniki, predirajo pa 3 pravokotni, ušesasto oblikovani, profilirani portali in segmentno zaključena okna. Zvonik, ki komaj za etažo presega cerkveno telo, je očitno prenizek. Členita ga stenska zidca, predirajo pa polkrožno zaključene oziroma rahllo zašiljene line s posnetimi robovi, katerih eno napol zakriva ladjina streha. Pozognotski zvonik zaključuje baročna, zvonasto-gobasto-laternasta streha. Notranjščino členijo bogato oblikovani polslopi z oprogami, katerih en par opravlja funkcijo slavoloka. Ladjo in prezbiterij pokriva pet kapastih obokov in tri zaključne sosvodnice, kapele plitvi banji, pevsko emporo pa nosita jonska stebra in kapasta oboka. V zakristijo vodita iz severne kapele in presbiterija ušesasta portala, oratorij pa se odpira vanj z

bogato oblikovano leseno emporo. Notranjščino krasí figuralnodekorativna slikarija iz leta 1892. Od opreme so glavni oltar, oba slavoločna in oni v levi kapeli ter prižnica in oratorij izdelki mariborskega kiparja Jožefa Holzingerja iz okoli leta 1766, Miklavžev oltar v desni kapeli je iz 1. polovice 18. stol., pozoklasicistične orgle iz sredine 19. stol., klopi baročne, zvonova pa graška izdelka iz let 1719 in 1727.

Zupnišče skoraj kvadratastega tlorisa je 5 krat 3 osno nadstropno poslopje, ki je v severozhodnem 4 krat 2 osnem delu iz 16. stol., kot to dokazuje ohranjen paličasti profil zazidanega portala, v južnem in zahodnem delu pa baročno. Stavbno jedro je čisto kamnite, razširjeni del pa pretežno kamnite gradnje. Vsa okna in vrata so mlajšega datumata in obzidana z opeko. Od zahodnega župniščnega ogala teče proti jugu močan kamnit zid, ki služi kot nosilna stena župniščne remize. Od karnerja sv. Mihaela (verjetno romanskega) in obrambnega pokopališkega obzidja, odstranjenega leta 1867, ni več sledov. Na sedanjem pokopališču stoji neoromanska kapela Marije 7 žalosti iz leta 1882, katere apsidalni del krasí napis: Ignatz u. Katharina Karlatetz.

Sredi naselbine med Gornjim in Spodnjim trgom stoji podružnična cerkev sv. Križa, katere gotska prednica je nastala leta 1381, sedanja stavba pa je iz leta 1659. Cerkev sestavlja zvonik, pravokotna ladja, ožji, podaljšano tristransko zaključen presbiterij in pritlična zakristija. Trikrat členjeni zvonik pokriva čebulasto-laternasta streha. Cerkev obdaja podstavek, obteka bogat venčni zidec, ogale pa poudarjajo maltasti ogalniki. Vhod v zvonik je členjeno ločen, portala v ladjo in zakristijo pa sta pravokotna. Okna so pravokotna, lunetasta in ločno zaključena. Lesen Križani na vzhodni steni presbiterija je še baročen. Oprava je deloma iz konca 17., deloma iz tretje četrtnine 18. stol. Med njo je treba opozoriti na votivno podobo sv. Florjana, ki jo je po požaru 1772 naslikal Jožef Görzler. Čeprav kaže močno pospoljen pogled na trško naselbino, je vendar za njeno starejšo topografijo pomembna. Cerkev je v ladji in prezbiteriju iz leta 1659, zvonik in pevska empora sta iz četrtnine 18. stol., zakristija pa je šele iz 2. polovice istega stoletja.

Pod župno cerkvijo stoji v smeri Radoljne podružnična cerkev sv. Radegunde. Cerkev sestavlja: ločno odprtva veža z 2 toskanskima stebroma, pravokotna ladja s fasadnim strešnim zvonikom, malce ožji vendar višji prezbiterij s posnetima ogalom in pritlična zakristija, ki sloni ob severni steni ladje in prezbiterija. Zunanjščino členijo ogalniki,

predirajo pravokotna okna in enaka portala, od katerih je prezbiterijev preprost, glavni pa profiliran, ušesast, figuralno okrašen in nosi naslikani letnici 1868 in 1965. Zvonik pokriva čebulasta streha. Cerkev s sočasno opravo je iz 1. polovice 18. stol., zakristija pa prizidek iz 2. polovice istega stoletja.

Trške hiše, ki se vrste ob Spodnjem in Gornjem trgu, so z izjemo nekaj novejših stavb, ambientalno uglašene ter miljejsko in gabaritno domišljene. Ker se ves trški kompleks postopoma dviga, nastaja terensko pogojeno enakomerno stopnjevanje naselbine, ki ji daje poseben urbani mik. Ta urbani mik je vredno čimbolj celovito in intaktno ohraniti, saj daje sicer skromnemu, večinoma eno- in dvo-etažnemu stavbnemu fondu izvirno veljavno kot sestavnemu delu celotne naselbinske kompozicije. Mlajši Spodnji trg je nastal med Kurjo vasjo in Gornjim trgom, ki se je izoblikoval ob nekoliko razširjeni tržni ulici. Med trškim stavbnim fondom je nekaj omembne vrednih hiš:

Spodnji trg 58 je pritlična 7×3 osna lizenasto členjena stavba s predelanimi neobaročno zamreženimi okni. Okenska čela krasí bogata maltasta, školjkasto oblikovana ornamentika, portalovo konzolasto oblikovano pravokotno čelo pa letnica 1973. Konzolast dvoriščni portal je okrašen s klasicističnim čelom. Hišo obdaja smrekov nasad, od ceste pa jo ločuje zahtevnejša betonska ograja. Deloma podkleteno notranjščino pokrivajo kapasti oboki in traverzni stropi. Hiša, ki spominja na zahtevnejši kmečki dvorec, je iz zgodnjega neobaročnega obdobja iz 3. četrtnine 19. stoletja.

Spodnji trg 42 je pritlična 6×3 osna stavba, katere konzolast dvoriščni portal nosi nepristno letnico 15 IAP 32. Hiša je kamnite gradnje in vsa podkletena. Klet pokrivajo banjasti oboki, enako vežo in sobe, kjer opravljajo sosvodnice tudi dekorativno funkcijo. Okna so pozoklasicistično zamrežena. Hiša je v jedru starejša, v sedanji podobi pa je iz 3. četrtnine 19. stol. Na dvorišču za hišo rastejo lipa, tisa in cipresa ter ležita kamniti koriti, katerih eno nosi letnico 1768. Sledi skupina pritličnih hiš na številkah 23, 21, 19, 13, 11, 34, 22 in 20, ki so iz 1. polovice 19. stol. Imajo členjene fasade, kamnoseško obdelane portale in rezljane vratnice, izdelane v poznobaročnem ali klasicističnem slogu.

Spodnji trg 16 je arhitektonsko najpomembnejša hiša v trgu. Nadstropno 6×3 osno stavbo odlikuje zahtevnejša klasicistična fasada. Ločno zaključen portal z originalnimi vratnicami ima v temeniku napis: MS/1826/N 43, pritlična okna pa klasicistične mreže. Pritlično etažo členijo 4 plitve rusticirane li-

zene, nadstropno pa okvirjena okna, ki počivajo na konzolah in jih krase nad okviri glave, srednje okno pa pod okvirom srčast grb, ki ga nosita lev in levinja. Stranski fazi di zaključujeta trapezasti čeli, dvoriščna pa je gladka. V celoti podkletena stavba je opečne gradnje.

Spodnji trg 8 je velika nadstropna 7×3 osna klasicistična hiša z vodoravnim fugiranjem v pritličju ter medetažnim in venčnim zidcem v nadstropju. Ločno zaključen portal ima originalne vratnice, okna obrobljajo ušesasti maltasti okviri, nekatere imajo pravokotne klasicistične mreže. Hiša je iz četrtnice 19. stoletja.

Spodnji trg 2 je nadstropna 6×2 osna stavba z dvoosnim sredinskim rizalitom, ki je vodoravno fugiran. Ovalno zaključen portal ima originalne vratnice in na temeniku napis: 1833/No 32. Pritlična okna imajo klasicistične mreže. Fasado obtekata medetažni in venčni zidci. V stavbo, v kateri je sedež krajevne skupnosti Lovrenc na Pohorju, je vzidana plošča v spomin na žrtve NOB.

Gornji trg 8 je napol modernizirana 7×3 osna pritlična hiša z rusticiranim enoosnim rizalitom ter bogato klasicistično-neobaročno okvirjenimi okni iz 3. četrtnice 19. stol. Okni v trikotnem čelu stranske fasade krasita polkrožni čeli z motivom sončnega kolesa.

Gornji trg 16 je 5×3 osno nadstropno poslopje, katerega okna so opremljena s pollicami in karnisi. Potlačenoločen portal nosi letnici 1827 v kovanju svetlobnega polja in na temeniku.

Gornji trg 24 je 6×3 osna pritlična modernizirana hiša, ki pa ima ohranjen najstarejši in najkvalitetnejši portal v trgu z napisom v temeniku 1795/n 25/IS.

Na razširjenem delu trga stoji kamnit kip sv. Miklavža, v katerega podstavek sta vklesani letnici 17 JM 54 in 1824. Kvalitetna plastika v naravni velikosti je izdelek mariborske kiparske delavnice Jožefa Strauba iz leta 1754.

Gornji trg 31 je podkletena klasicistična pritlična 7×4 osna hiša s členjenim, ločno zaključenim portalom in zamreženimi okni iz 2. četrtnice 19. stoletja.

Gornji trg 48 je pritlična, bogato neorenesančno fasadirana hiša z napisom 1899 K. A. B.

Cesti Ob Radoljni in Kovaška tečeta ob vzhodnem robu trga vzdolž Radoljne od Strgarjeve in Šketove kmetije do Kurje vasi. Hiše ob njiju, so mlajše, trikotno znamenje s 3 ločnimi nišami je iz srede 19. stol., stara kočačja in nova tovarna srpov in kos pa sta topografsko nezanimivi.

V Kurji vasi in ob cesti na Lehen je le nekaj hiš iz 2. polovice 19. stoletja, ki so tipsko zanimive kot primerki napol cimpranih pohorskih bajt. Dalje ob cesti proti Ruti leži Puščava, kjer zasluži posebno pozornost slikovita kompozicija Radoljne, župne cerkve DM, kapele sv. Ane, šole-župnišča in gostilne.

Župna cerkev je gotovo osrednji kulturni spomenik lovrenške pokrajine. Stoji na pomolu, ki ga obliva Radoljna. Njena zunanjščina je sorazmerno preprosta. Fasada ima v osi bogat stebriščni portal, katerega potlačenoločno čelo krasí operotničena angelska glava. Rezljane vratnice so iz leta 1864. Nadalje poudarjajo fasadino os pravokotno okno, luneta, slika MB z otrokom, urina številčnica in pravokotna lina, kronana s segmentnim profilom. Podolžni steni imata trikrat po dve lunetasti okni in pravokotna portala s potlačenoločnima čeloma, okrašenima z angelskima glavama in sadnimi obeski. Cerkev se končuje s trilistim zaključkom, ki obsega nekako prečno ladjo in prezbiterij. Levega krila se drži nadstropna zakristija z uvitim podstrešnim stopniščem, desnega pa prizmatičen zvonik, opremljen z zvonovimi biforami in pokrit z osmistransko kupolasto-laternasto pločevinasto streho. Na prezbiterijevem polkrožnem zaključku je vzidana plošča, ki pravi, da je cerkev na čast sv. Trojice in DM postavil leta 1627 šentpavelski opat Hieronim Marchstaller (1616 do 1638).

Notranjščina se nam predstavlja kot obsežna, poudarjeno visoka prostornina, ki jo 5 parov ločno povezanih slopov deli v tri ladje. Od ladij je srednja občutno širša in višja od stranskih, nad katerimi so se razvile empore, ki dobivajo svetlobo od zgornje vrste lunetastih oken, medtem ko se s pravokotnimi odprtinami odpirajo v glavno ladjo. Na vzhodni strani oblikujeta obe polkrožno zaključeni kapeli nekako prečno ladjo, onstran katere se glavna nadaljuje v globok prezbiterij. Križišče ladij je poudarjeno z večjo višino. Notranjščina je jasno in pregledno oblikovana. Obogatena je z razčlenjenim konzolnim vencem, ki ga nosijo pilastri z bogatimi listnimi kapitelji, vrhove polkrožnih lokov pa krase velike angelske glave. Križne oboke razmejujejo oproge v širini arkad oziroma razmiku slopov. Ti pokrivajo posamezne prostorske enote, ki se še ne zlivajo v popolno prostorsko celoto, čeprav jih močan venec v to sili, višinsko poudarjeni kvadratasti križični obok pa v tem smislu povezuje. Zato je to še pozno renesančna prostornina, ki je dovolj močna v plastičnem jeziku svoje notranje členitve, da ne

potrebuje slikarskega dopolnila, kot je bilo to potrebno v visokem baroku. Pevska empora z obojestranskima stopniščema zaseda prvo obočno polo. Iz presbiterija vodita pravokotna portala s segmentnima čeloma in operutničenima angelskima glavama v zakristijo in zvonico. Oratorij in zvonikovo nadstropje se lunetasto odpirata v presbiterij.

Zelo kvalitetna je tudi cerkvena oprema, ki stoji med drugim iz 5 oltarjev in prižnice. Glavni oltar je mogočna arhitektura, ki se s pomočjo uvitih stebrov in bogatih ogredij vzpenja v tri nadstropja. Še zanimivejša sta oltarja v obeh kapelah, kjer so med uvitimi stebri na konzolah postavljeni po 4 veliki kipi, sredina pa se poglablja proti sočasnima slikama. Oltarja se ravno zaključujeta in sta opremljena še z nadaljnji, vendar manjšimi kipi. Oltarja sta po obliki edinstvena in sta bila izdelana za prostor, kjer stojita. Slavoločna oltarja in prižnica so nekoliko manj kvalitetni kiparski izdelki. Prvi trije oltarji in prižnica so iz časa nastanka cerkve okoli leta 1672, slavoločna pa sta nekoliko mlajša, desni celo šele iz 18. stoletja. V desni kapeli je vzdana plošča, ki pravi, da je šentpavelski opat Filip Rottenhäusler (1661—1677) leta 1672 cerkev v sedanji obliki nanovo zgradil.

Ogled podstrešja dokazuje, da je zvonik edini ostanek Marchstallerjeve cerkve iz leta 1627, da je sedanja cerkev v celoti Rottenhäuslerjeva iz leta 1672 in da so imele empore prvotno ravne strope, da pa so jih pozneje, verjetno šele v 18. stoletju, plitvo banjasto obokali. Stilna analiza cerkvene stavbe razjasnjuje njen gradbeno zgodoščino, ki se precej razlikuje od dosedanjih interpretacij. Prvotno cerkvico sv. Štefana z bližnjimi eremitskimi bivališči je leta 1627 zamenjala manjša, pravilno orientirana cerkev sv. Trojice in DM, ki je stala pravokotno na sedanjo. Njen zvonik je stal v severozahodnem kotu ladje, katere strešno sleme je segalo do zvonove etaže. Pri cerkvi se je kmalu uveljavila ter kljub bližnjim Rušam in Arehu hitro razvila božja pot. Ta je po 4 desetletjih povzročila porušenje Marchstallerjeve in postavitev sedanje Rottenhäuslerjeve cerkve, za katero so morali zadosten prostor šele pridobiti s tem, da so regulirali Radoljno in cerkev obrnili proti jugu. Koncept cerkve je za čas svojega nastanka okoli leta 1670 konzervativen, saj se tlorisno vzoruje po salzburški stolnici (1614—1628), prostorsko in formalno pa je bolj pozorenosančen kot zgodnjebaročen. Ne oziraje se na to, pa predstavlja njena arhitektura po

kvaliteti svoje izvedbe najpomembnejšo sakralno stavbo 2. polovice 17. stoletja v Podravju. To njen odličnost podčrtuje oprava, čeprav ni vsa sočasna z arhitekturo in tudi ne enotne kvalitete. Ker cerkev v primerjavi z ruško pozneje ni doživela večjih sprememb, se nam je ohranila skoraj v celoti taka, kot jo je videl in upodobil znani štajerski topograf in bakrorezec G. M. Vischer okoli leta 1680. Nasproti cerkve stoji onkraj ceste dvonadstropno historizirajoče župnišče s šolo iz 1874, ko je Puščava postala samostojna župnija. Nad cerkvijo nas z griča Oslice pozdravlja s svojim strešnim zvonikom kapela sv. Ane, ki je sicer nastala leta 1659, a je v sedanji stavbi deloma baročna iz 1. polovice 18. stol., deloma pa historizirajoča iz okoli 1875. Od oprave sta omemba vredna baročen oltar iz srede 18. stol. in baročen kovinski lesteneč iz istega časa.

Pred cerkvijo DM je cestno križišče. Makadamska cesta vodi preko prelaza Jodla in zaselka Fale z graščino iz 17. stoletja ter opuščenim brodom iz začetka 13. stoletja v Ruše z znamenito romarsko cerkvijo iz leta 1387 in Maribor, asfaltirana pa vzdolž Radoljne v Ruti ob Dravi, kjer je med leti 1810 in 1971 obratoval brod, sedaj pa skrbi novi most za povezavo z magistralno cesto Maribor—Dravograd. V Ruti sta zanimiva kovinski železniški most iz leta 1862 in kamnitni cestni iz približno istega časa preko Radoljne ter kapela s 3 plastikami iz 1. polovice 19. stol. nad njenim izlivom v Dravo. Iz Rute, starega dravskega pristanišča šentlovrenških splavarjev in glažutarjev (steklarjev) nas železnica ali cesta vodita okoli dravskega kolena pri Fali proti Mariboru ali pa po slikoviti Dravski dolini mimo verige zaježitvenih jezer na Koroško.

LITERATURA

Nace Šumi: Arhitektura 17. stoletja na Slovenskem. Ljubljana 1969 — Marijan Zadnikar: Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti I, Celje 1973. — Krajevni leksikon Dravske banovine. Ljubljana 1937. — Jože Curk: Zgodovina urbanizacije v severovzhodni Sloveniji. ČZN NV VI, Maribor 1970. p. 244—284. — Jože Koropeč: Zemljische gospoščine med Dravogradom in Mariborom do konca 16. stoletja. Maribor 1972. — Jože Koropeč: Ruše v srednjem veku. ČZN NV 13/1977 p. 76—90. — Mavricij Zgonik: Dravska dolina. Maribor 1977. — Jože Curk: Sloveneštajerski trgi in mesta v 19. stoletju. ČZN NV 15/1979. p. 208—263. — Krajevni leksikon Slovenije IV. Ljubljana 1980.